

Učiteljski Tovariš

Glasilo „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Položaj primorskega učiteljstva. — A. Likozar: Kmetijski pouk v ljudski šoli. — Fr. Rojina: Sadjarstvo v ponavljavni šoli. — Književnost in umetnost — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Gospodarski program.

Položaj primorskega učiteljstva.

Gospod urednik! To vam je ples na Primorskem, da ga zlepa še ni bilo takega! In zakaj se gre, da je toliko prahu, da se visoko penijo naša primorska glasila in se pljuskuje pene celo ob Ljubljano, kateri se napoveduje boj: Proč od Ljubljane!?

Kakor mravlja delavno slovensko učiteljstvo se je naveličalo stradati ter glasno kliče po drobtinici kruha. In zato tak vrišč. V ozadje je stopilo naše vprašanje. Roma locuta, causa finita — je vzkliknila naša „Edinost“, ko je odbor nekega učiteljskega društva v Istri ostro obsodil članek nekega tovariša, ki se je bil predrznil dvomiti o dobri volji naših poslancev, pomagati bednemu učiteljstvu. Causa vsega položaja in tudi nezaupnosti do naših poslancev je pač sramotno gmotno stanje; to ni še odstranjeno, torej tudi causa še ni finita in tudi ne bo, dokler ne dobimo, kar nam gre po božji in državni šolski postavi. Učitelj je doslej tlačanil v pravem pomenu te besede v šoli in zunaj šole. Kdaj bo konec te tlake? Tega nam doslej še nihče ni povedal. V zagovarjanju — pretoplem zagovarjanju naših poslancev je slo naša časopisje predaletč, a je pozabilo menda hote na glavno: na škandalozno naše gmotno stanje.

Učiteljstvo na Primorskem je zdaj za eno izkušnjo modrejše: spoznalo je svoje časopisje, za katero je doslej storilo, kolikor mu je bilo mogoče. Naše časopisje se ni spelo višje, kakor da je konstatovalo, da je naše gmotno stanje res slabo in da bi bilo treba, ga izboljšati. Pazilo pa je na vsako malenkost, kje bi ujelo kako dvoumno besedo, katera bi se dala obrniti proti učiteljstvu. „Edinost“ in „Soča“ prinašata uvodne članke in dopise in notice, v katerih se pobijajo po njih mislih krivi pojmi med učiteljstvom o naših poslancih. Pri tem postopanju pa so prišla naša glasila do kaj čudnih sklepov. Goriška „Soča“ strelja kar s topovi ter gromi s sumničeni na učiteljstvo zato, ker nima stvarnih ugovorov.

Pisarija naših listov je sploh že taka, kakor da bi bili naši poslanci polubogovi, a mi učitelji narodne smeti. In vendar mi nimamo biti našim poslancem doslej prav za čisto nič hvaležni, a poslanci pa nam za marsikaj: hodili smo v ogenj za nje po kostanj, da smo si večkrat opekli prste; agitovali smo za nje, svoje glasove jim dajali . . . a dobili nismo ničesar. Naše časopisje pa nas

sedaj tako obsipava, kakor da bi bili ali hoteli postati narodne izdajice. Fej, sram vas bilo! To je hvaležnost, da se Bogu usmili. „Edinost“ nas pita z agitatorji. Prav! Zdaj, ko agitujemo za borno skorjico kruha, smo „agitatorji“, a takrat, ko smo reš bili agitatorji za naše poslance, takrat se nam to ni štelo v greh? Kdo nam more zameriti, ako je dobre volje, da storimo vse mogoče, da bi dosegli primerno eksistenco? Senca nezadovoljstva pade na vsak način tudi na naše poslance, kateri so bili brezbrizni za naše razmere. Perite zamorca, kolikor hočete, črn ostane vendarle. To velja za goriške poslance v večji meri kakor za istrske. Med goriškimi — tudi sedanjimi — slov. poslanci so taki, ki nam niso naklonjeni, marveč so celo nasprotni našim zahtevam. To se je javno konstatovalo pri shodu v Gorici.

Razmere so postale res burne. Nasledek temu naj bo že kakoršenkoli; učiteljstvo, ki nič nima, nima nič izgubiti; ako tudi nič ne dobi, tudi prav nam, ako bo drugim. Dežela, ki je tako brezbrizna za svoje učiteljstvo kakor je Istra in Goriška, ni vredna, da ga ima. Šole zaprite, vi poslanci, pa bo mirna Bosna. Dežela bo srečna, ako bo imela le poslancev, četudi učiteljev ne bo imela. — Ko se poleže prvi vihar, ki divja sedaj proti nam v naših časopisih, se bomo potrudili, da zberemo vse lepe cvetke, ki so se vsipale na nas trpine, težake v raztrgani gosposki suknji ter jih objavimo v spomin in nadaljnje naše ravnanje. Prosili smo — samo primeren košček kruha, a dobili smo od naših časopisov — škorpionov. To si hočemo dobro zapomniti za čase ob sili.

Prepričali smo se, da še vedno velja izrek starih Rimljanov: Kogar Bogovi sovražijo, ga naredo učiteljem — na Goriškem ali v Istri. Čast in hvala vsegamogočnosti deželnih poslancev — obeh narodnosti. V tem so si edini!

Kmetijski pouk v ljudski šoli.

Spisal **A. Likozar.**

(Dalje.)

Kmetovavcu je potrebno, da pozna svojo zemljo, katero obdeluje, zakaj on ima ravno z zemljo največ opravka. Učitelj naj bi učencem najprvo razložil, kako je rodovitna zemlja nastala in še neprenehoma nastaja. Vsako kamenje, najsi je še tako trdo, razpada,

ako pride v dotiko z zrakom, deževnico in z različno toploto. Ako kamenje razpade v majhne koščke, pravimo, da je sprsteno. Najmanjše dele sprstenelega kamenja imenujemo prst, nekoliko večje delce pa pesek (drobiž), ki še vedno razpada v prst. Vsaki prsti je pa primešanih tudi nekaj segnilih rastlinskih in živalskih ostankov. Kakor hitro kako kamenje začne razpadati, takoj se nanj naselijo različni lišaji, ki dobivajo živež nekaj iz sprstenelega kamenja, največ pa iz zraka.

Ko lišaji segnijo, je že toliko prsti, da se lahko naselijo mahovi. Med mahovi se kmalo prikažejo prve trave. Ko sta segnili mahovje in prva trava, je že toliko rodovitne prsti, da se lahko naselijo druge rastline. Vsaka strohnela rastlina pomnoži prvotno prst s snovmi, katere je prej sama iz zraka povžila. Med tem se primešajo prsti še razni živalski odpadki — in rodovitna zemlja je tu.

Zemlja pa ne ostane vsekdar na istem mestu, kjer je nastala iz sprstenelega kamenja, ampak jo deževnica odnaša. Ako je zemlja ostala tam, kjer je nastala, jo imenujemo prvotno zemljo. Prvotna zemlja se nahaja navadno na visokih legah. Po deževnici, potokih in rekah nanešena zemlja se pa imenuje naplavljená zemlja. Naplavljená zemlja je navadno bolj globoka in bolj rodovitna kakor pa prvotna zemlja.

Zemlja, katero kmetovavec obdeluje, je zelo različna. Ta različnost pa prihaja od tod, iz katere vrste kamenja je prst nastala in katere prsti se največ v zemlji nahaja. Naša zemlja sestoji po največ iz gline, apna in kremená; zato imamo glinasto (ilnato, apneno in kremenato) peščeno zemljo.

Glinasto zemljo imenujemo tisto, v kateri je vsaj polovico gline vseh sestavnih delov.

Čista glina se nikjer ne nahaja, ampak je vedno pomešana s peskom, apnom in s segnilimi rastlinskimi in živalskimi ostanki. Tudi železo je mnogokrat primešano glini in to ji daje rumenkasto ali rdečkasto barvo.

Ako je zemlja razmazna, mrzla in rada mokra, je glinasta zemlja. Glinasta zemlja se težko obdeluje, ker se preveč orala prijema.

Brazde se svetijo in postanejo trde, ko se posuše. Sploh je glinasta zemlja kepasta. Glina se zelo napije vode in tudi vlago obdrži, zato je prav dobra zmes med druge bolj suhe prsti, a če jo je preveč, je le premrzla in mokra in za marsikatero rastlino neprikladna. Kadar se glinasta zemlja posuši, zelo razpoka in to močno škoduje rastlinam.

Na glinasti zemlji ne obrodi dobra pšenica, oves, detelja in bob. Ako je glinasti zemlji primešanega dosti apna in peska, potem se veliko lažje obdeluje in je najrodovitejša zemlja za pšenico, ječmen in okopavine. Kmetovavci imenujejo glinasto zemljo sploh težko zemljo, kadar je pa glini dosti peska primešanega, pa pohlico.

Zemlja, v kateri se nahaja do polovice ali še več apna, se imenuje apnena zemlja. Ako bi bila zemlja iz samega apna, bila bi nerodovitna. Vsaki apneni zemlji je primešane nekaj gline, peska in segnilih rastlinskih in živalskih odpadkov. Apno sicer popije precej vode, a je ne obdrži dolgo, zato je apnena zemlja bolj suha in vroča. Rastline v apneni zemlji trpe skoro vsako leto sušo. Mokra apnena zemlja se maže, a kadar se posuši, se ne drži v kepah, ampak razpade v prah. Ako na suho apneno zemljo vlijemo kako kislino, takoj zašumi.

Ako je apnena zemlja primerno zmešana z glino, je prav rodovitna za vse pridelke. Posebno dobro obrodi na apneni zemlji lucerna in sploh detelja ter sočivje. Kmetovavci imenujejo apneno zemljo sploh srednje težko zemljo.

(Dalje prih.)

Sadjarstvo v ponavljavni šoli.*)

Spisal Fr. Rojina.

Častno nalogo, ki mi jo je naložil slavni odbor našega učiteljskega društva v svoji zadnji seji, sem rešil glede na to, ako se odmeri kmetijstvu po eno uro na teden. Od 1. listopada do 31. sušca pride torej na ta predmet k večjemu 20 ur, od katerih sem odločil 15 ur za sadjarstvo, ker to je gotovo najvažnejša stroka kmetijstva, ki jo more učitelj z uspehom predavati in ker je tudi za kmeta ne manj važna kot poljedelstvo ali živinoreja. V vinogradnih krajih bo seveda učitelj odmeril največ časa vinarstvu, gotovo pa ne zanemarjal sadjarstva, ker je tudi tam razen vinogradov še dokaj praznega sveta, kjer bi dobro uspevalo sadno drevje.

Vsak izmed gg. tovarišev, ki je imel priložnost, počevati kmetijstvo, je takoj uvidel, koliko več zanimanja imajo otroci za to kot za katerikoli drugi predmet, kar je čisto naravno, saj je marsikateri deček pomagal očetu pri cepljenju; šel je po ilovico, nanosil mahu, rezal srobrot za vezanje, plezal v vrh drevja po cepe itd. A on je smel le gledati očeta, ko je z nekako resnim obrazom in z umetniškim ponosom s pipcem ali pofkarjem prirezaval cepič, češ: „Jaz znam cepiti!“ — in navezala sta potem cepljeneu kot zeljnata glava na debelo ilovice, mahu in povrh še kak star klobuk ali strgano hlačnico, katero je iznajdljivi sinek privlekel izpod strešnje. Deček je hodil potem pridno gledat, kdaj bodo cepi pognali; in nekega dne z veseljem očetu naznani, da sta pognala na petih cepljencih dva cepa, drugi pa so se posušili. Sedaj se je dečku zanimanje nekoliko ohladilo, samo enkrat se je še začudil neštevilni množici zelenih živalic, ki so mirno sedele na zavutih listih, a tudi tem se ni bilo treba več čuditi, zakaj, ko je slučajno zopet mimo prišel, je videl, da je cep odlomljen, a brihtni deček jo je takoj pogodil, mené: „To je pa gotovo naša dima storila!“ Ko je očetu povedal to novico, ga je ta potolažil, češ: „Saj sem vedel, da bo tako; cepil sem jih že več, ko še tebe ni bilo na svetu, in še sedaj nobeden ne raste, pa človeka to še ne izučí; sedaj ne bom več sam cepil, ampak kupil bom drugo pomlad drevesc, katera bova posadila!“ Pa spomladi je veliko denarja treba, drevesca je čas drugo pomlad kupiti, in navadno se odlašá to do sv. Nikole. Morebiti bi bil tudi sin tak, ko bi ne hodil nekđaj v šolo. So častne izjeme, posebno na Gorenjskem, in sploh se je zadnjih deset let na Kranjskem mnogo storilo za sadjarstvo, za kar imata slavna c. kr. kmetijska družba in šola na Grmu toli zaslug, vendar pa je še vsaj po nekaterih krajih sadjarstvo pomilovanja vredno. In ni čudno! Koliko pa je gospodarjev, ki znajo cepiti? No, pa saj je po več krajih kak mož „s posebno dobro doko“, kakor pravijo ljudje, in ta

*) O sadjarstvu v ponavljavni šoli je poročal pri nekem zborovanju radovijskega učiteljskega društva g. Fr. Rojina, tedaj učitelj na Dobravi pri Kropl, sedaj nadučitelj v Šmartnem pod Šmarno Goro — ob času, ko se je ponavljavna šola že bližala koncu. Prihranili smo ta sestavek za čas ponavljavne šole, ker je bolj mogoče, da pripomore kakemu gospodu tovarišu k večjemu zanimanju za ta predmet. Uredn.